

**קורס מיומנויות בינאישיות שנה ג'
שנה"ל תשע"ט 2018/2019**

290.3091 מיומנויות בינאישיות: התערבות במצבי משבר ואובדן
290.3091 מיומנויות בינאישיות: סגנונות התערבות

מרכזת הקורס: גב' קרול רביד
מנחים: פרופ' מיכל גרנות, דר' ג'ודת עיד, גב' נאוה זוארץ, גב' רחל כרמי, גב' מירי פלג, דר' גילי פלג, גב' קרול רביד

רקע ומטרות הקורס

קורס זה מהווה חוליה נוספת בציר קורסי מיומנויות בין- ותוך-אישיות, הנמשך לאורך כל שנות הלימודים, מן הראשונה ועד הרביעית.

מטרות הקורס בשנה ג'

1. להעמיק את הידע בהיבטים שונים הנוגעים למפגש הטיפולי.
2. לפתח מיומנויות קשר ותקשורת אפקטיביים עם מטופלים, בני משפחה וצוות מטפל במצבים מורכבים ומול שוני תרבותי.
3. לפתח התבוננות רפלקטיבית בהקשר להשפעת מצבים אלו על המטפל, ועל היחסים הבין-אישיים עם המטופל ומשפחתו.

מטרות למידה

בסיום הקורס הסטודנט יהיה מסוגל:

1. לתאר ולשיים את עולמו הרגשי, המחשבתי והפיזי-התנהגותי של המטופל/בני המשפחה.
2. לזהות את האתגר התקשורתי במפגש עם המטופל ולבחור מתוך "ארגז הכלים" את ההתערבות הנדרשת.
3. להדגים מיומנויות של קשר ותקשורת מותאמים וליישם טכניקות התערבות שונות.
4. לבטא מודעות עצמית דרך רפלקציה.

תכנים

1. כשירות תרבותית - Cultural Competence
2. משבר – סוגים, סימנים, דרכי התמודדות, גישת הכוחות, בסיס התערבות במשבר.
3. אובדן ואבל - סוגי אובדנים, מנהגי אבלות, התמודדות עם אבל
4. מוות – עמדות, תפיסות ופחדים הקשורים למוות, ותקשורת עם חולה הנוטה למוות
5. בשורה מרה בהקשר הסייעודי
6. ניהול גבולות במרחב הטיפולי
7. קירבה וריחוק בקשר הטיפולי – אינטימיות, מיניות, מגע
8. חווית הדחיה - החולה הדחוי והמטפל הדחוי
9. טיפול פליאטיבי
10. תקוה
11. הומור במרחב הטיפולי
12. דעות קדומות וסטיגמות
13. החולה הכועס, האלים, החרד, חסר האונים
14. התמודדות עם תסכולים ואכזבות

שיטות הוראה

- שיתוף בחוויות הסטודנטים מתוך ההתנסות הקלינית ועיבוד הנושאים שעלו
- דיון וניתוח קטעי סרטים, רפלקציות, וטקסטים מספרות מקצועית ונרטיבית
- תרגול מיומנויות באמצעות משחקי תפקידים

מטלות הקורס והערכתו: (הערכה נפרדת לכל סמסטר)

1. 50% - השתתפות פעילה ומטלות (יומן רפלקטיבי, מטלה אישית)
2. 50% - עבודה מסכמת לכל סמסטר

תנאי מעבר בקורס

הגשת המטלות, השתתפות פעילה במפגשים, והגשת עבודה מסכמת בכל סמסטר.
ציון מעבר בקורס – 60 לכל אחד מחלקי ההערכה.

נוכחות חובה בכל השיעורים!

היעדרות מעל 20% בסמסטר לא תאפשר השלמת הקורס.

רשימת מקורות

ספרות בנושא משבר

- אליצור, א. (2010). תיאוריות המשבר וטיפול קצר מועד. בתוך א. אליצור, וח. מוניץ (עורכים), **פרקים נבחרים בפסיכיאטריה** (עמ' 685-694). תל אביב: פפירוס.
- כהן, ב. צ. (2012). גישת הכוחות בעבודה סוציאלית. בתוך מ. חובב, א. לונטל וי. קטן (עורכים), **עבודה סוציאלית בישראל**, (עמ' 258-270). תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- כפיר, נ. (1989). **כמו מעגלים במים: התמודדות במצבי משבר**. תל-אביב: עם עובד.
- נוימן, מ (2010) היבטים נפשיים של מחלה ונכות. בתוך א. אליצור וח. מוניץ (עורכים), **פרקים נבחרים בפסיכיאטריה**, פרק 19 (עמ' 405-415). תל אביב: פפירוס.
- Arnold, E. (2016). Communicating with clients in crisis. In E. Arnold, & K.U. Boggs, *Interpersonal relationships* (7th ed.). St. Louis, MI: Elsevier. Ch. 20, pp. 387-394.

ספרות בנושא כשירות תרבותית

- נובל, אניטה (2007). כשירות תרבותית בשירות הבריאות. **הד האולפן החדש, גיליון 91**, 18-24.
- רובין, ש., מלקינסון, ר. וויצטום, א. (2016). **הפנים הרבות של האובדן והשכול: תיאוריה וטיפול**. חיפה: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה. **הספר כולו בגישה אלקטרונית**
פרק 12: אובדן ואבל במסורת היהודית, עמ' 255-269.
פרק 17: אובדן ושכול בקרב מוסלמים, עמ' 323-335.
פרק 16: מבט אל מנהגי אבל וטקסי לווייה בקבוצות שונות בישראל, עמ' 309-322.
- Arnold, E. (2016). Intercultural communication. In E. Arnold, & K.U. Boggs, *Interpersonal relationships* (7th ed.). St. Louis, MI: Elsevier. Ch. 7, pp. 113-132.
- Galanti, G. A. (2008). *Caring for patients from different cultures* (4th ed.). Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press. Communication – pp. 27-51.
- Purnell, L. (2005). The Purnell model for cultural competence. *The Journal of Multicultural Nursing & Health*, 11(2), 7-15.

ספרות בנושא גבולות

Peternelj-Taylor, C.A., & Yonge, O. (2003). Exploring boundaries in the nurse-client relationship: Professional roles and responsibilities. *Perspectives in Psychiatric Care*, 39(2),55-66.

Professional boundaries for registered nurses: Guidelines for the nurse-client relationship (2011, May). Alberta Association of Registered Nurses. Retrieved from http://www.nurses.ab.ca/content/dam/carna/pdfs/DocumentList/Guidelines/RN/ProfessionalBoundaries_May2011.pdf.

Sanders, S., Bullock, K., & Broussard, C. (2012). Exploring professional boundaries in end-of-life care. *Journal of Social Work in End-Of-Life & Palliative Care*, 8(1), 10-28.

ספרות בנושא קירבה וריחוק (מגע, אינטימיות)

Arnold, E., & Boggs, K.U. (2016). *Interpersonal relationships* (7th ed.). St. Louis, MI: Elsevier.Ch.5, pp. 93-94.

Bush, E. (2001). The use of human touch to improve the well-being of older adults. *Journal of Holistic Nursing*, 19, 256-270.

O'Lynn, C., & Krautscheid, L. (2014). Evaluating the effects of intimate touch instruction: Facilitating professional and respectful touch by male nursing students. *Journal of Nursing Education*, 53(3), 126-135.

Whiteside, J., & Butcher, D. (2015). 'Not a job for a man:' factors in the use of touch by male nursing staff. *British Journal of Nursing*, 24, 335-341.

ספרות בנושא מוות

אמיר, מ' (2005). נמלטים על נפשם: תגובות של אנשי מקצוע (מסוימים) כלפי חולים בסרטן. *שיחות*, י"ט (2), 185-188.

פלג ג' (2006). מסע בין חיים, מוות וחיים. *במה: ביטאון לעובדי בריאות בנושאי מחלת הסרטן והשלכותיה*, 16, 40-44.

קובלר-רוס, א' (1978). *לחיות עם המוות*. תל אביב: צ'ריקובר הוצאה לאור.

קרייטלר, ש' (2013). הפחד מהמוות. בתוך ה' שנון-קליין, ש' קרייטלר ומ' קרייטלר (עורכים), *טנטולוגיה - מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים* (עמ' 65-88). חיפה: פרדס.

Law, R. (2009). Bridging worlds: Meeting the emotional needs of dying patients. *Journal of Advanced Nursing*, 61, 2630-2641.

ספרות בנושא אובדן ואבל

אשכנזי, ת' (2014). **אבל - היום שאחרי**. תל אביב: ספרית מעריב.

פנחס, ד' (2006). אני לא רוצה למות – אבל אני מוכן לקראת המוות. **ידיעות אחרונות**, 5.11.06. נדלה מ:

<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3323173,00.html>

ויצטום, א' (2004). **נפש, אבל ושכול**. תל-אביב: משרד הביטחון - ספריית אוניברסיטה משודרת.

חלמיש, ל' וחרמוני, ד' (2010). **הערבה הבוכייה: מפגשים עם אבל ואובדן**. דליה: הוצאת מערכת.

חלמיש ל' (2010). מה לא לומר – איך להתנהג בסביבת אבלים. בתוך ל' חלמיש וד' חרמוני (עורכים), **הערבה הבוכייה: מפגשים עם אבל ואובדן** (עמ' 187-191). דליה: הוצאת מערכת.

ניב-יגודה, ע. ופלג, ג. (2013). לשון החוק ולב האדם – גוף אחד? סוגיות ודילמות בסוף החיים. בתוך ה' שנון-קליין, ש' קרייטלר ומ' קרייטלר (עורכים), **טנטולוגיה - מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים** (עמ' 89-103). חיפה: פרדס. (*שימו לב במיוחד לחלק על שיתוף במידע בסוף החיים: עמ' 103-99)

נימאייר, ר. (2013). ביום האבל: לעבר מודל פעיל של התאבלות. בתוך ה' שנון-קליין, ש' קרייטלר ומ' קרייטלר (עורכים), **טנטולוגיה - מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים** (עמ' 135-157). חיפה: פרדס.

Williams, C. L. (2008). *Therapeutic interaction in nursing*. Sudbury, MA: Jones and Bartlett Publishers.

Ch. 13: Communicating at times of loss and grief, pp. 131-136.

ספרות בנושא הומור

גליק, ל' וזיו בימן, ש' (2010). יהודי, מוסלמי ונוצרי הולכים לפסיכולוג... על צחוק והומור בפסיכותרפיה. **נוורת**, 18, 36-39.

ניסנהולץ, י' (2000). ההומור בזיקנה: כלי יישומי או סתם בדיחה? **גרונטולוגיה כ"ז**(1), 99-110.

שטייר, ט. ווינקר, ש. (2007). חיוכים במרפאה. **הרפואה**, 146 (ה'), 368-372.

Blazer-Riley, J. (2008). *Communication in nursing*. St. Louis, MO: Mosby.

Ch.15: Humor.

McCreadie, M., & Wiggins, S. (2008). The purpose and function of humour in health, health care and nursing: a narrative review. *Journal of Advanced Nursing*, 61, 584-595.

Moore, K. (2008). Is laughter the best medicine? Research into the therapeutic use of humour and laughter in nursing practice. *Whitireia Nursing Journal*, 15, 33-38.

ספרות בנושא בשורה מרה

דורון, מ', פסח, נ' ואלעד, פ' (2008). מסירת בשורה מרה: עקרונות והנחיות. מדריך לעובדים סוציאליים ומטפלים במקצועות הבריאות. המרכז ליישומים פסיכולוגיים - מל"י. עמ' 15-22 ; 37-40.

שוורץ, ת', לוי, א', רסין, מ' וסילנר ד' (2005). תפקיד המטפלים בבישור בשורות מרות מנקודת ראות של חולים, רופאים ואחיות. בטאון הסייעוד האונקולוגי בישראל, י"ד (3), 6-12.

Warnock, C., Tod, A., Foster, J., & Soreny. C. (2010). Breaking bad news in inpatient clinical settings: Role of the nurse. *Journal of Advanced Nursing*, 66, 1543-1555.

ספרות בנושא תקווה

ליפשיץ-אלכאוי, ר' (2006). דרכים להגברת תחושת התקווה בקרב חולים סופניים. חברה ורווחה, כד (4), 503-511.

McClement, S. E., & Chochinov, H. M. (2008). Hope in advanced cancer patients. *European Journal of Cancer*, 44, 1169-1174.

ספרות בנושא טיפול פליאטיבי

פלג, ג' ואוברמן, א' (2015). טיפול פליאטיבי בגיל המבוגר. בתוך ד' פרילוצקי ומ' כהן (עורכות), גרונטולוגיה מעשית (עמ' 295-326). ירושלים: הוצאת אשל.
[http://publications.jdc.org.il/Practical%20GerontologyV1/318./](http://publications.jdc.org.il/Practical%20GerontologyV1/318/)

Pagis M., Tal O., & Cadge, W. (2017). What do non-clergy spiritual care providers contribute to end of life care in Israel? A qualitative study. *Journal of Religion and Health*, 56(2), 614-622.

Schultz, M., Lulav-Grinwald, D., & Bar-Sela, G. (2014). Cultural differences in spiritual care: findings of an Israeli oncologic questionnaire examining patient interest in spiritual care. *BMC Palliative Care*, 13,19. doi:10.1186/1472-684X-13-19

WHO. (2014). *Global atlas of palliative care at the end of life*. London, UK: World Palliative Care Alliance. (pp. 4-14).
thewhpc.org/resources/global-atlas-on-end-of-life-care

ספרות בנושא תקשורת עם חולה הנוטה למות

- Miccinesi, G., Bianchi, E., Brunelli, C., & Borreani, C. (2012). End-of-life preferences in advanced cancer patients willing to discuss issues surrounding their terminal condition. *European journal of cancer care*, 21, 623-633.
- Pino, M., Parry, R., Land, V., Faull, C., Feathers, L., Seymour, J. (2016). Engaging terminally ill patients in end of life talk: How experienced palliative medicine doctors navigate the dilemma of promoting discussions about dying. *PlosONE*, 11(5). e0156174. doi: 10.1371/journal.pone.0156174

ספרות בנושא החולה הדחוי/ הקשה גרינברג, ע. (2007) אי צדק במערכות בריאות?
השפעת תיוג חולים על איכות הטיפול אותו הם מקבלים: "החולה הדחוי". חיבור לשם
קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע.
*קישור המסכם מחקר זה בעיתון הארץ: <https://www.haaretz.co.il/misc/1.1336141>

שטיינמן, מ' וטבק, נ' (1999). החולה הדחוי. רפואה ומשפט, גיליון 20, 107-113.

- Manos, P. J., & Braun, J. (2006). *Care of the difficult patient*. London, UK: Routledge. Chapter 7: Manipulation, clinging, sexual provocation, anger, and violence – the feelings they evoke and the interventions they may require. pp. 77-86.
- Price, B. (2013). Countering the stereotype of the unpopular patient. *Nursing Older People*, 25(6), 27-34.
- Williams, C. (2007). Unpopular patients in the intensive care unit: Is holistic care achievable? *Nursing in Critical Care*, 12(2), 59-60.
- Van Servellen, G. (1997). *Communication skills for the health care professional: Concepts and techniques*. Gaithersburg, MD: Aspen Publishers.
Ch. 14: Communicating effectively with patients displaying significant negative or resistive coping responses, pp. 229-259.